

Folkehelse og utenforskap i Østfold

Anni Skipstein, seksjon for folkehelse og inkludering, Østfold fylkeskommune
Indre Østfold Regionråd, Askim helsehus, 13.12.24

Innhold

- Hva kjennetegner befolkningen i Østfold
- Utenforskap
- Folkehelse og sosiale forskjeller
- Ulike datakilder og videre planer i oversiktsarbeidet

10 grunner til at du kommer til å bli skuffet om du drar til Østfold

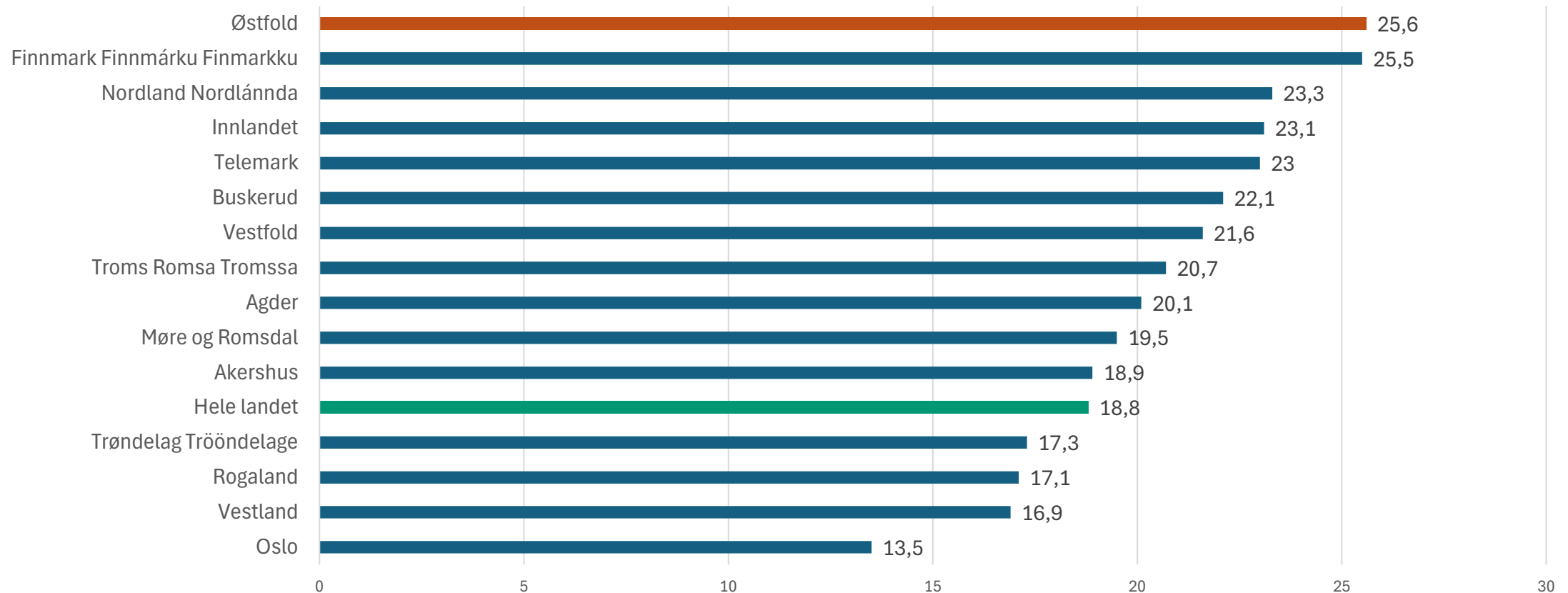
Tro det eller ei, alt er ikke like harry.

Befolkningen i Østfold

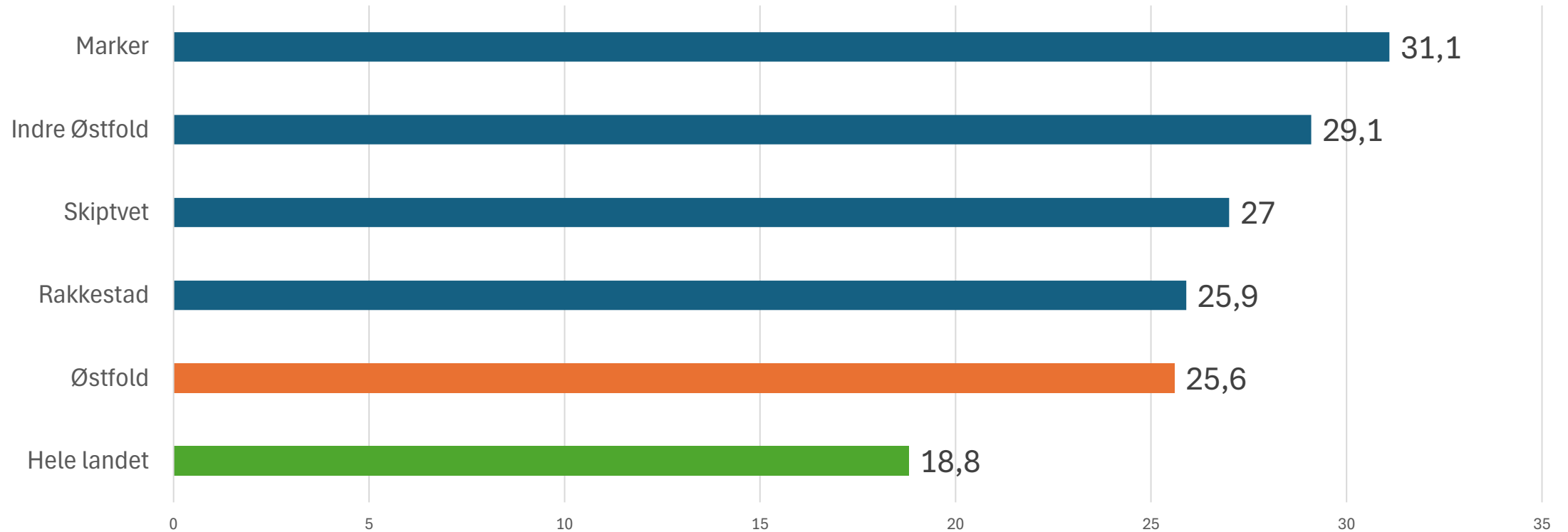
- Andel barn, 0-17 år i 2023: 19,8 % (I Norge: 20,3%)
- Andel over 80 år i 2023: 4,8 % (I Norge: 4,5%)
- Andelen unge eldre (65-79 år) i fylket er høyere enn i landet som helhet.
- I aldersgruppen 75 år og eldre er andelen som bor alene ikke signifikant forskjellig fra landsnivået.
- 20,8 % innvandrere i 2023 (I Norge: 19,9 %).

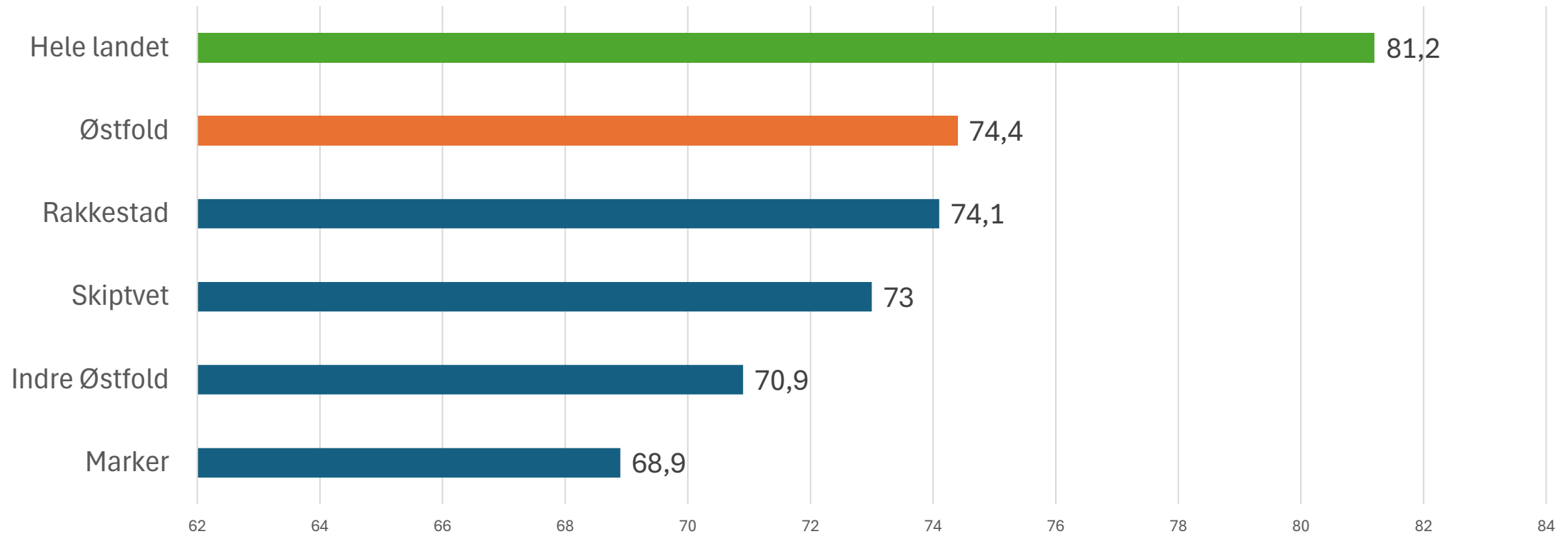
Grunnskole som høyeste utdanning, 30-39 år, 2022

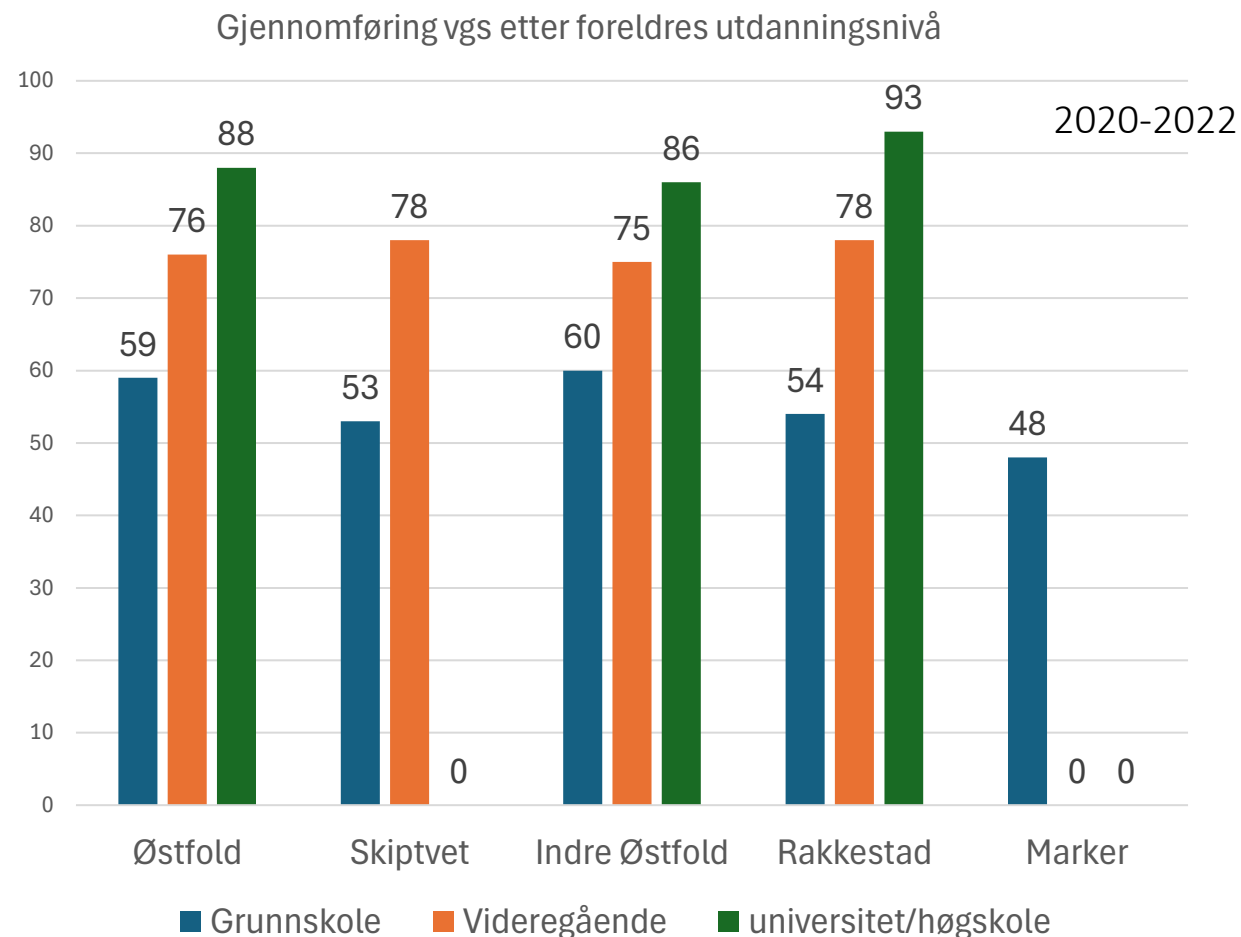
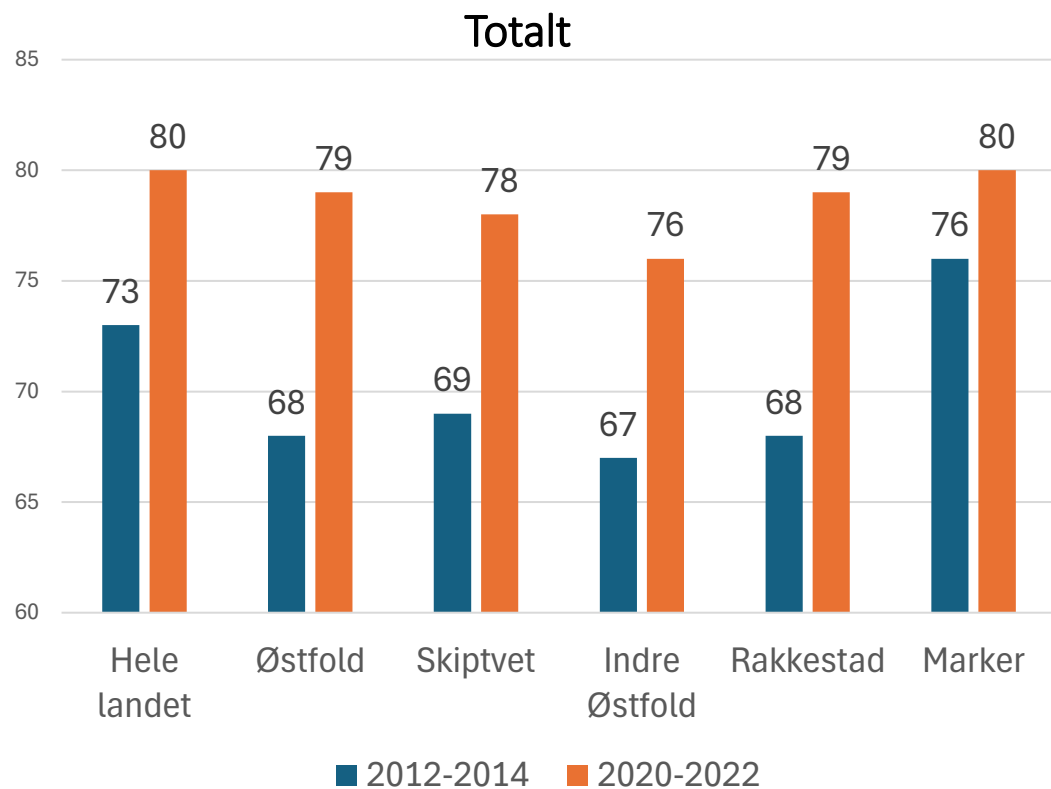
Grunnskole som høyeste utdanning, 30-39 år, 2022

Videregående eller høyere utd., 30-39 år, 2022

Gjennomføring av videregående skole

Utenforskap

Utenforskap

- Utenforskap, å føle seg eller være utenfor, handler om å ikke ha tilknytning til resten av samfunnet.
- Det motsatte av å føle fellesskap.
- Utenfor sosialt, økonomisk eller kulturelt.

Kjennetegn ved utenforskap:

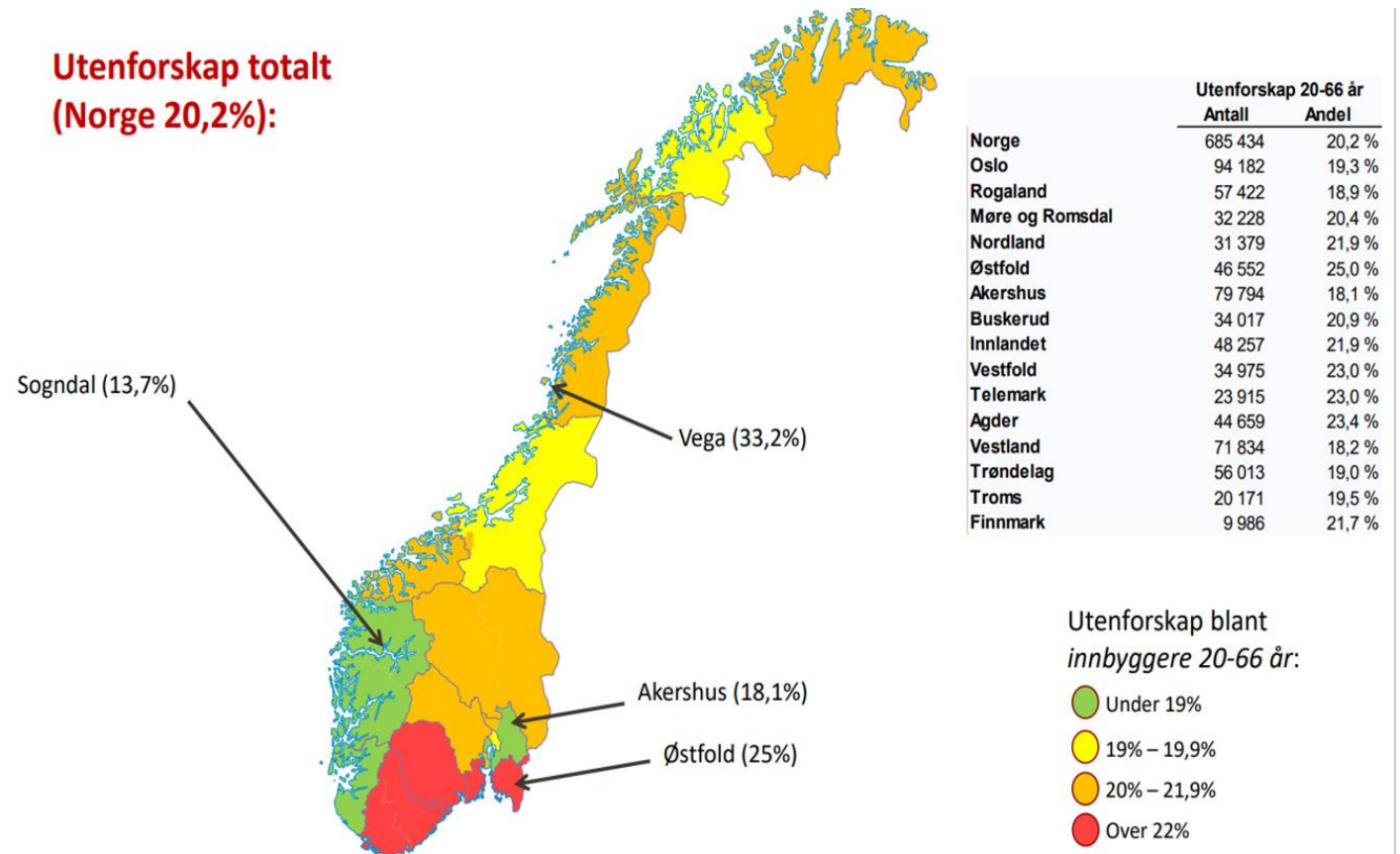
- Sosial isolasjon: Manglende relasjoner eller nettverk som støtter sosial interaksjon.
- Økonomisk marginalisering: Lav inntekt, arbeidsledighet eller usikre arbeidsforhold.
- Utdanningsbarrierer: Begrenset tilgang til utdanning eller opplæring som hindrer personlig og profesjonell utvikling.
- Kulturell ekskludering: Følelse av å ikke høre hjemme i samfunnets normer og verdier, ofte pga. etnisitet, religion eller livsstil.
- Stigma og diskriminering: Negative holdninger eller handlinger fra samfunnet som bidrar til å marginalisere individer eller grupper.

Utenforskap - NAV

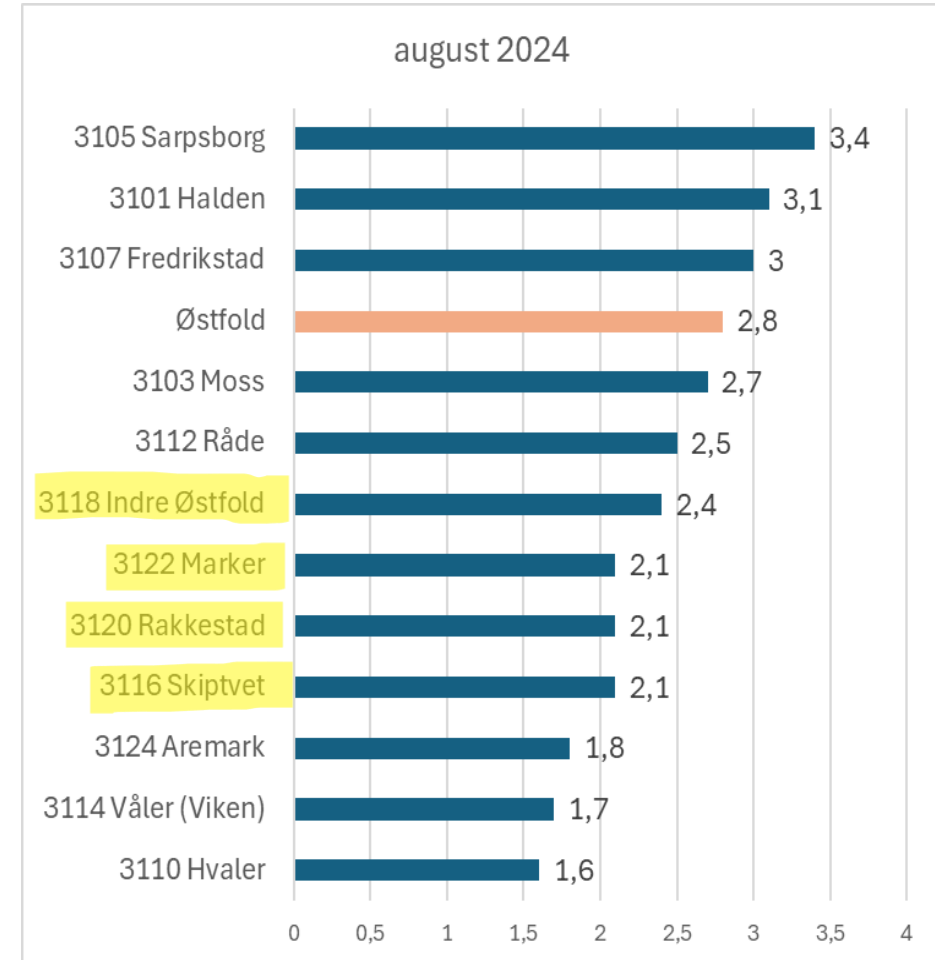
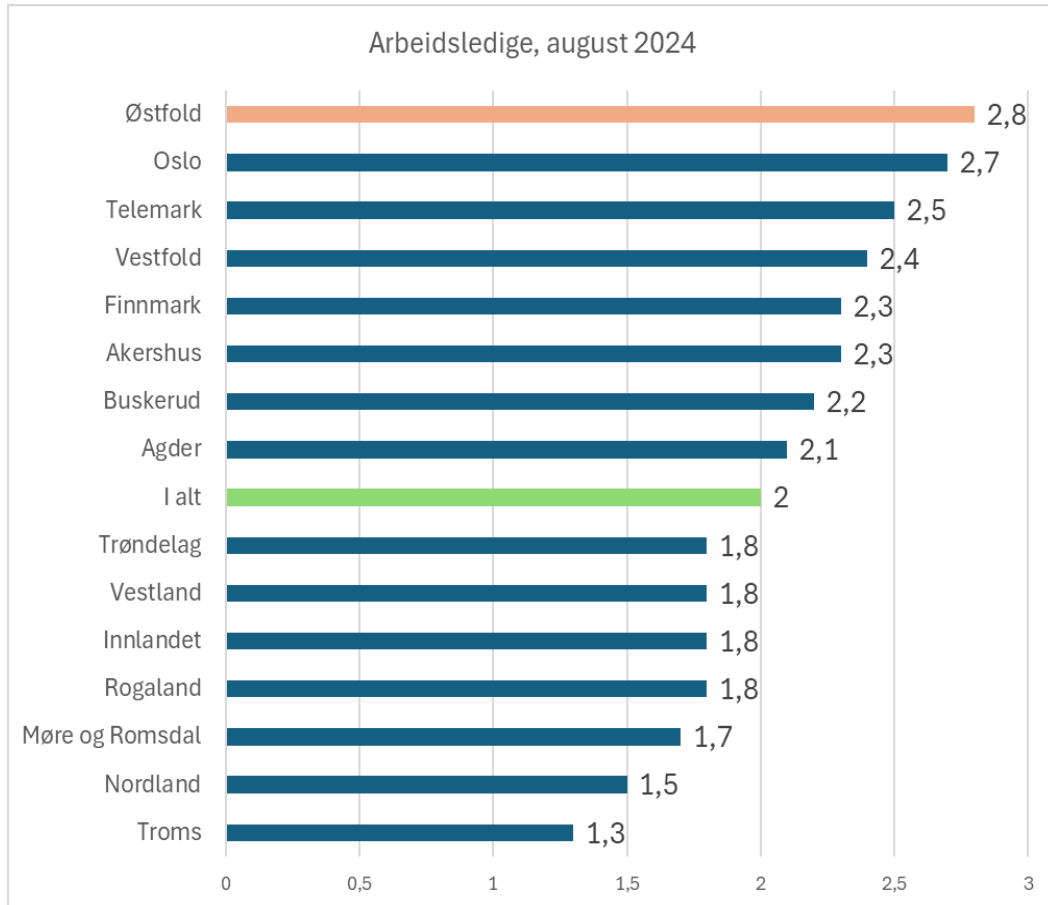
Nav bruker følgende kriterier:

- Aldersgruppen 20-66 år
- Utenfor arbeid
- Ikke i utdanning
- Ikke alderspensjon eller AFP
- Med eller uten trygd (sosialhjelp)

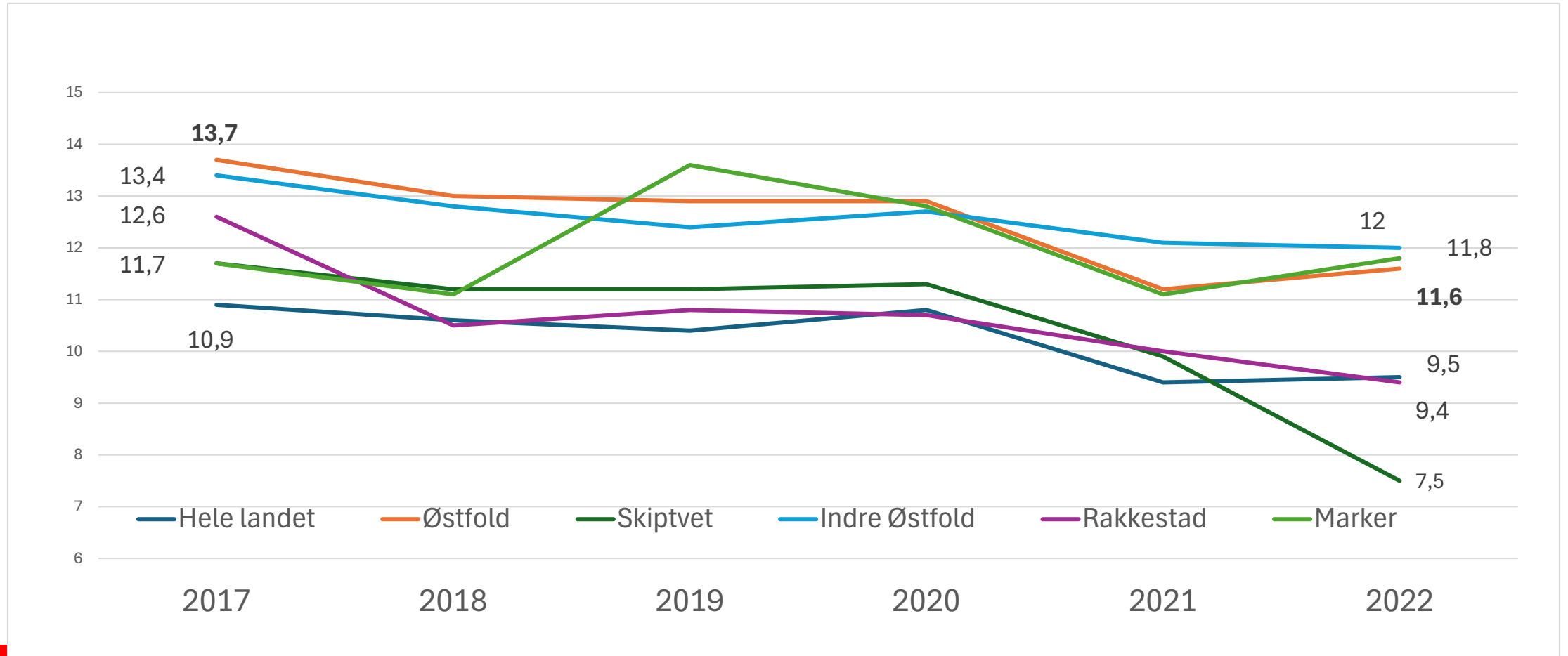
Utenforskap totalt
(Norge 20,2%):

Arbeidsledighet

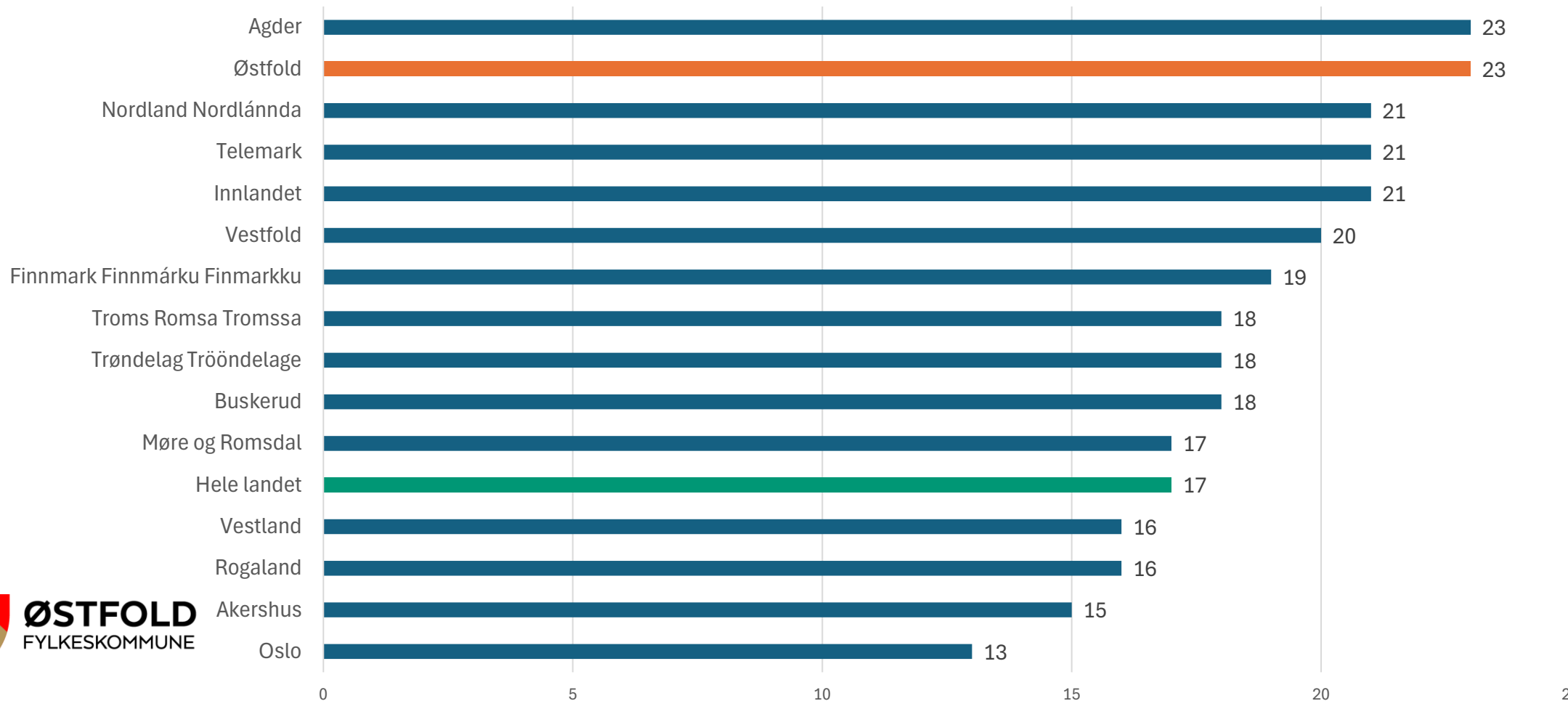

Unge (15-29 år) utenfor arbeid, utdanning og opplæring

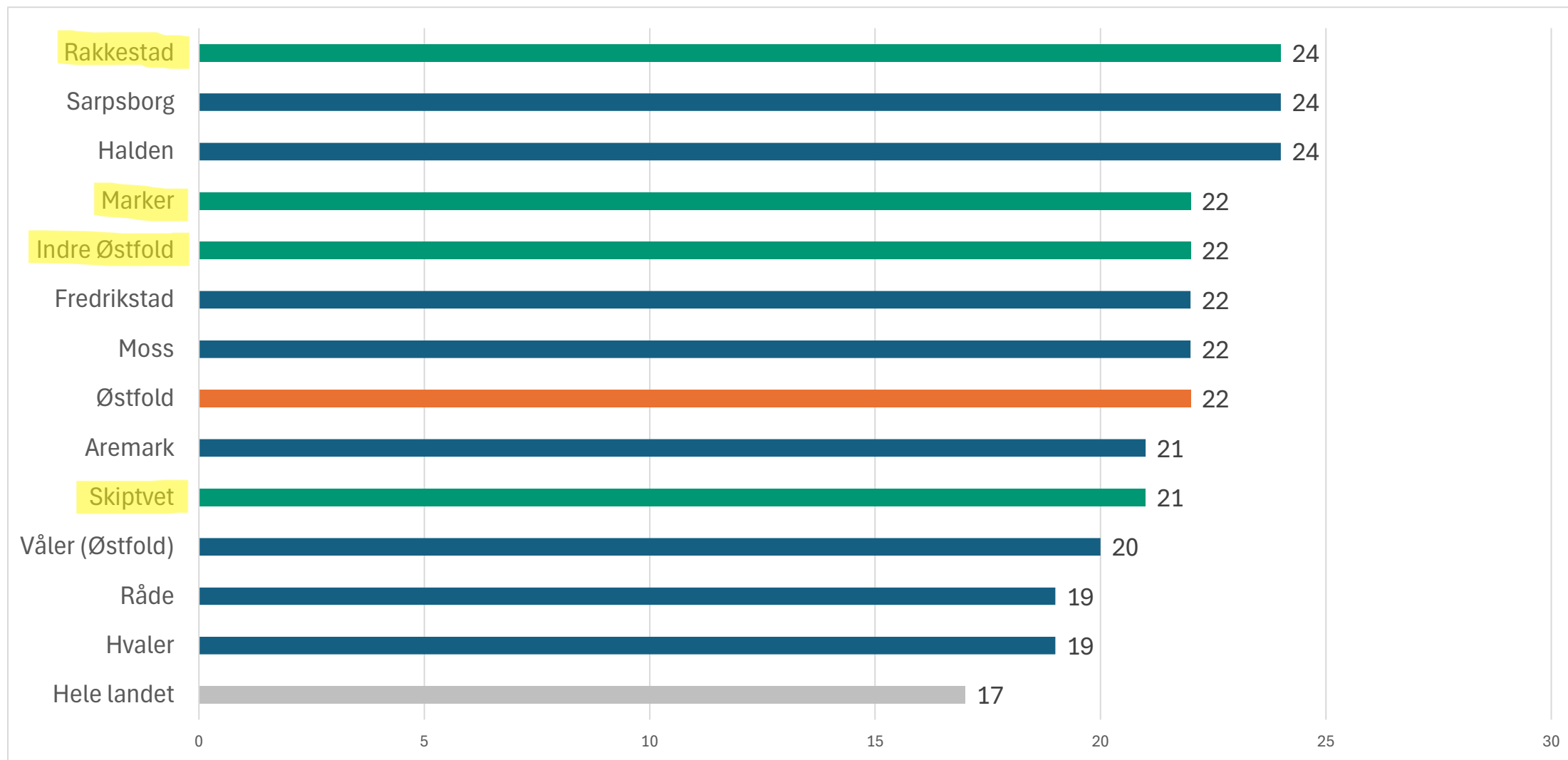

Mottakere av stønad til livsopphold (20-66 år), 2021

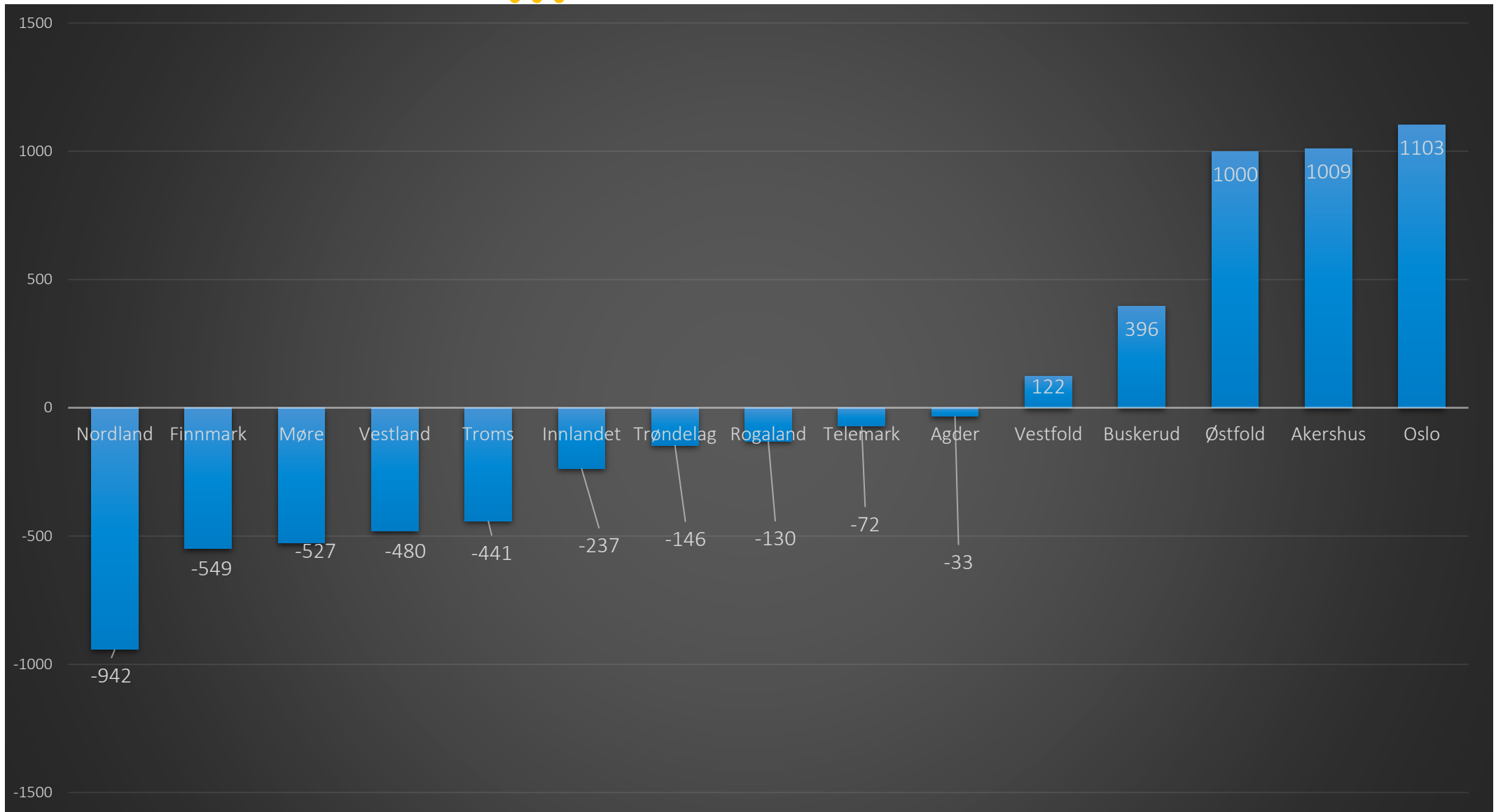
(Uføretrygd, arbeidsavklaringspenger, arbeidsledighetstrygd, overgangsstønad for enslige forsørgere, stønad ved barnetilsyn og tiltaksmottakere)

Mottakere av stønad til livsopphold, 2021

Netto flytting med sosialhjelp (antall) i perioden 2018 til 2023

Tilflytting som forklaring på høy andel utenforskap (fra arbeidslivet)?

- Det er en positiv sannsynlighet for å flytte til Østfold hvis folk er uføre eller mottar AAP, men det er allerede en betydelig mengde personer som mottar uføretrygd/AAP i Østfold.
- Andre mulige forklaringer:
 - Lavere utdanningsnivå
 - Helse (arv)
 - Arbeidsledighet
 - Arbeidsmarkedet (industriarbeidsplasser)

[Kilde: ANALYSENOTAT 2/2024 \(afk.no\)](#)

Folkehelse

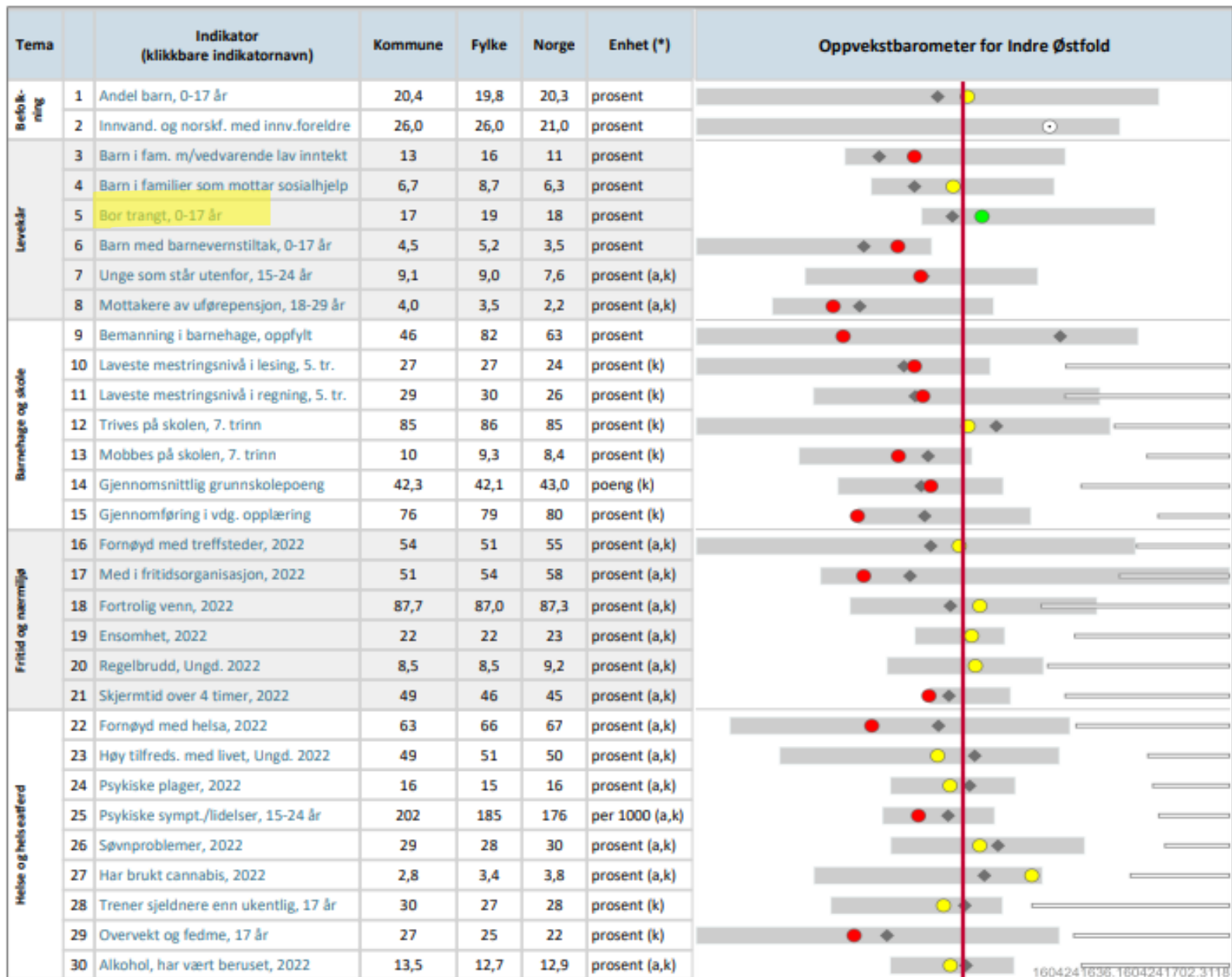
Oversiktsarbeid og datakilder

- **Folkehelseloven § 5:** Kommunen skal ha nødvendig oversikt over helsetilstanden i befolkningen og de positive og negative faktorer som kan virke inn på denne.
- Eks. på datakilder som kan brukes:
 - Registerdata (f.eks. norgeshelsa/kommunehelsa, FHI; SSB; NAV etc)
 - Folkehelseprofilen og oppvekstprofil fra FHI
 - Ungdata (NOVA & KORUS)
 - Elevundersøkelsen
 - Folkehelseundersøkelsen (FHUS)

Folkehelseprofilen FHI, 2024

Tema	Indikator (klikkbare indikatornavn)	Fylke	Norge	Enhet (*)	Periode	Folkehelsebarometer for Østfold
Befolkning	1 Andel barn, 0-17 år	19,8	20,3	prosent	2023	
	2 Andel unge eldre, 65-79 år	15,6	13,9	prosent	2023	
	3 Andel over 80 år	4,8	4,5	prosent	2023	
	4 Andel 80 år+, framskrevet til 2050	11,1	10,4	prosent	2050	
	5 Personer som bor alene, 75 år +	42,1	42,0	prosent	2023	
	6 Befolkningsvekst	1,4	1,2	prosent	2022	
Oppvekst og levekår	7 VGS eller høyere utdanning, 30-39 år	74	81	prosent	2022	
	8 Vedvarende lavinntekt, alle aldre	11,9	9,8	prosent	2020-2022	
	9 Inntektsulikhet, P90/P10	2,7	2,8	-	2022	
	10 Gjeld større enn 3 ganger inntekt	19,4	20,8	prosent	2022	
	11 Stønad til livsopphold, 20-66 år	22,4	17,4	prosent (a,k)	2021	
	12 Unge som står utenfor, 15-29 år	11,6	9,5	prosent (a,k)	2022	
	13 Leier bolig, 45 år +	12,9	12,4	prosent	2022	
	14 Bor trangt, 0-17 år	19,0	18,3	prosent	2022	
	15 Trives på skolen, 10. trinn	82,3	81,9	prosent (k)	2023/2024	
	16 Mobbes på skolen, 10. trinn	8,6	7,1	prosent (k)	2023/2024	
	17 Laveste mestringsnivå i lesing, 5. tr.	29	25	prosent (k)	2023/2024	
	18 Gjennomføring i vdg. opplæring	81	81	prosent (k)	2022	
	19 Sosial forskjell i gjennomføring i VGO	27	28	prosentpoeng (k)	2022	
Miljø, skader og ulykker	20 Drikkevann, hygienisk og stabilt	97,4	93,4	prosent	2022	
	21 Luftforurensning, eksponert (ny def.)	75	46	prosent	2022	
	22 Valgdeltakelse	57,6	62,4	prosent	2023	
	23 Kan svømme, 17 år	84	86	prosent	2023	
Heslere tert atferd	24 Trener sjeldnere enn ukentlig, 17 år	28,2	28,1	prosent	2023	
	25 Røyking, daglig, 16-44 år	5,8	4,1	prosent (a,k)	2019-2023	
	26 Røyking, daglig, 45-74 år	13	11	prosent (a,k)	2019-2023	
	27 Snusbruk, daglig, 16-44 år	24	20	prosent (a,k)	2019-2023	
Helse tilstand	28 Forventet levealder, menn	80,7	81,2	år	2016-2022	
	29 Forventet levealder, kvinner	84,0	84,5	år	2016-2022	
	30 Utd.forskjeller i forventet levealder	5,1	5,1	år	2016-2022	
	31 Funksjonsfriske leveår ved 65 år, menn	10,5	11,4	år	2016-2022	
	32 Funksjonsfriske leveår ved 65 år, kv.	9,9	11,1	år	2016-2022	
	33 Overvekt og fedme, 17 år	25	21	prosent	2023	
	34 Vaksinasjonsdekning, influensa, 65 år+	63,2	62,3	prosent	2022/2023	

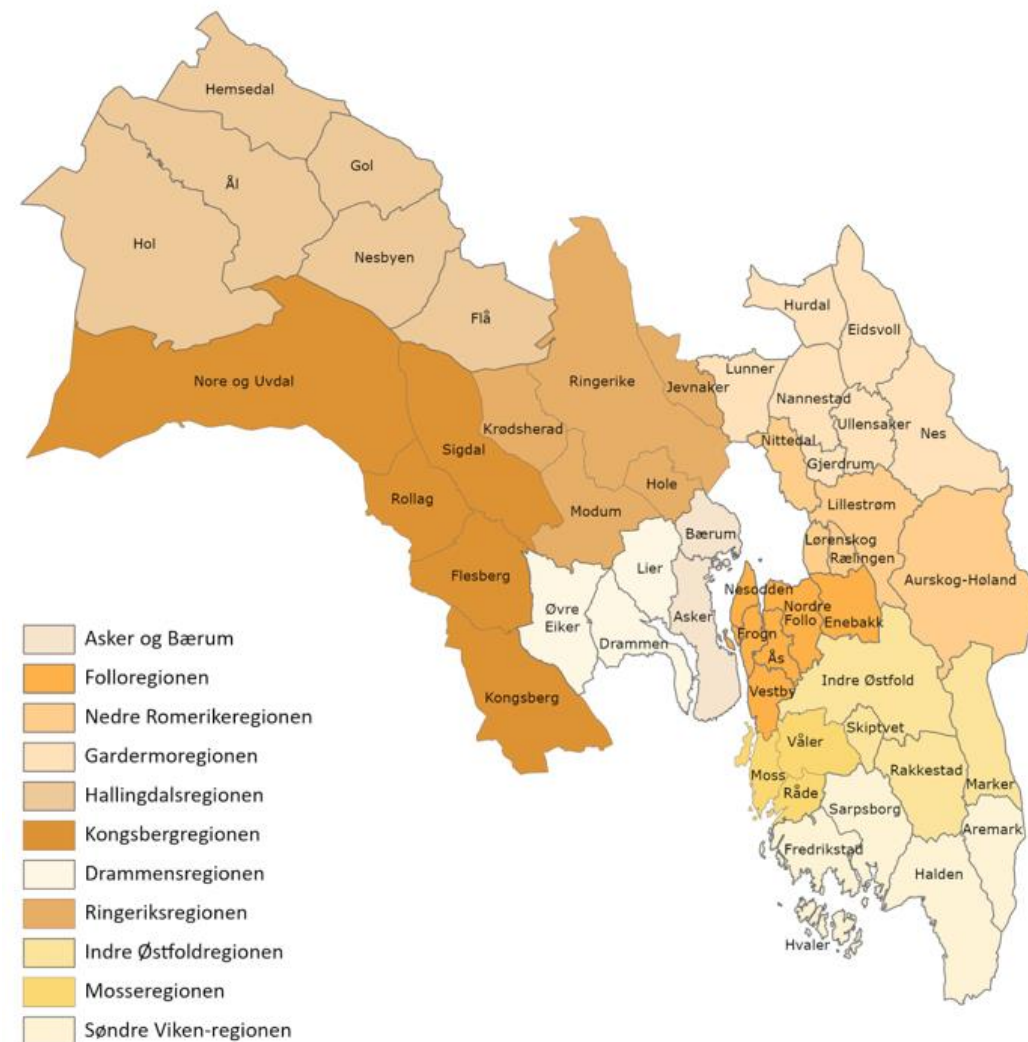
Oppvekstprofil for Indre Østfold, 2024

- Kommunen ligger signifikant bedre an enn landet som helhet
- Kommunen ligger signifikant dårligere an enn landet som helhet
- Kommunen er ikke signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Kommunen er signifikant forskjellig fra landet som helhet
- Ikke testet for statistisk signifikans
- ◆ Verdien for fylket (ikke testet for statistisk signifikans)
- | Verdien for landet som helhet
- ▬ Variasjonen mellom kommunene i fylket
- ▬ De ti beste kommunene i landet

Forklaring (full utgave til linjesummar i tabellen ovenfor):

Om folkehelseundersøkelsen (FHUS)

- Gjennomført i samarbeid med FHI i november 2021
- Tett samarbeid med kommunene
- Nesten 109.000 respondenter over 18 år (40,9%)
- Østfold: 24 308 personer
- Fylkesrapport fra FHI (med kommuneregioner)
- Dashbord med tilgjengelig data:
 - [Microsoft Power BI](#) og [Microsoft Power BI](#)

Folkehelseundersøkelsen, 2021

Analyse ABØ

Velg Fylke

Østfold

Velg kommune

Indre Østfold

Kjønn

K

Alder

Alle

FORSIDEN

1. Nærmiljøet,
Kommunen

2. Helse

3. Sosial støtte,
Ensomhet

4. Helserelatert
atferd

5. Skader og
fysisk miljø

6. Livskvalitet

7. Demografiske
opplysninger

8. Anbefaler du
nærmiljøet

6.1 Alt i alt, hvor fornøyd er du med livet_tredelt

6.2. Hvor fornøyd tror du at du vil være med livet ditt fem år fra nå?

6.3. Alt i alt, i hvilken grad opplever du at det du gjør i livet er meningsfylt?

6.4....Glad

6.5....Bekymret

6.6....Nedfor og trist

6.7....Irritert

6.8...Ensom

6.9....Engasjert

6.10....Rolig og avslappet

6.11....Engstelig

6.12 Mine sosiale relasjoner er støttende og givende

6.13 Jeg bidrar aktivt til andres lykke

6.14. Hvor ofte er du sammen med gode venner?

6.15 Folk flest er til å stole på

6.16 Stedstilhørighet

6.17 Føle seg trygg i nærmiljø

6.1 Alt i alt, hvor fornøyd er du med livet_tredelt

Ikke fornøyd 20,45%

Godt fornøyd 29,03%

Middels fornøyd
50,52%

Viken	Prosent
Middels fornøyd	50,52%
Ikke fornøyd	20,45%
Godt fornøyd	29,03%

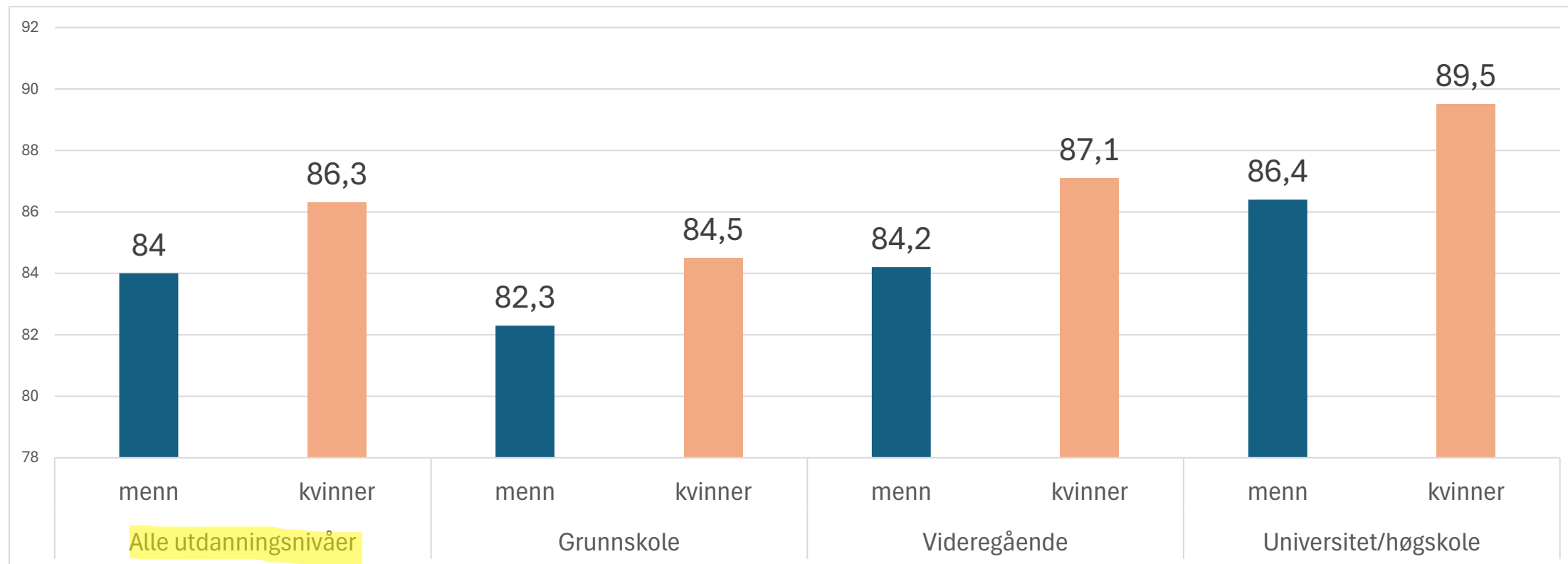
Sosial ulikhet i helse

- Å utjevne sosiale ulikheter i helse er sentralt i folkehelsearbeidet.
- Sosiale ulikheter i helse beskrives som systematiske forskjeller i helsetilstand og som følger sosiale og økonomiske kategorier (særlig yrke, utdanning og inntekt).
- Det er store sosiale helseforskjeller i Norge, særlig mellom utdanningsgruppene og forskjellene øker.
- Kvinner og menn med lengst utdanning lever 5-6 år lengre og har bedre helse enn de som har kortest utdanning.
- Innad i Oslo er f.eks. forskjellen i forventet levealder inntil 8 år mellom bydelene.

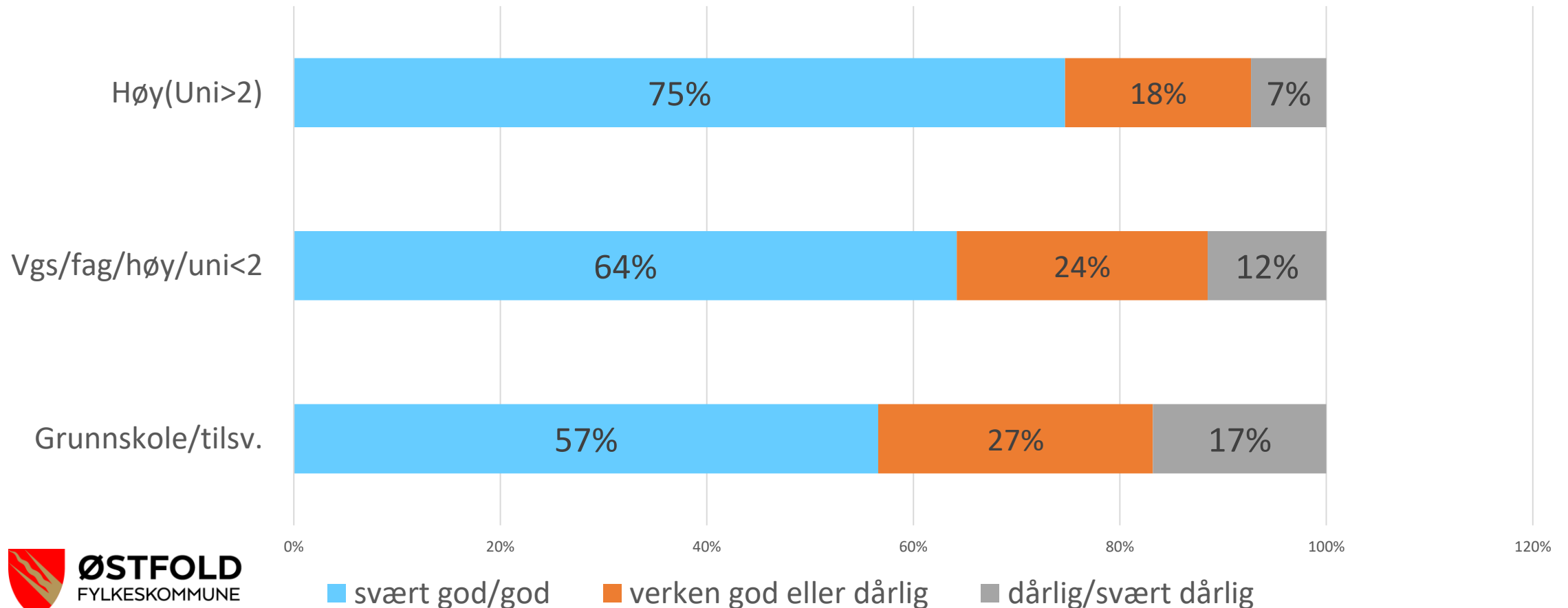
Den sosiale gradienten

Forventet levealder ved 65 år, Østfold 2016-22

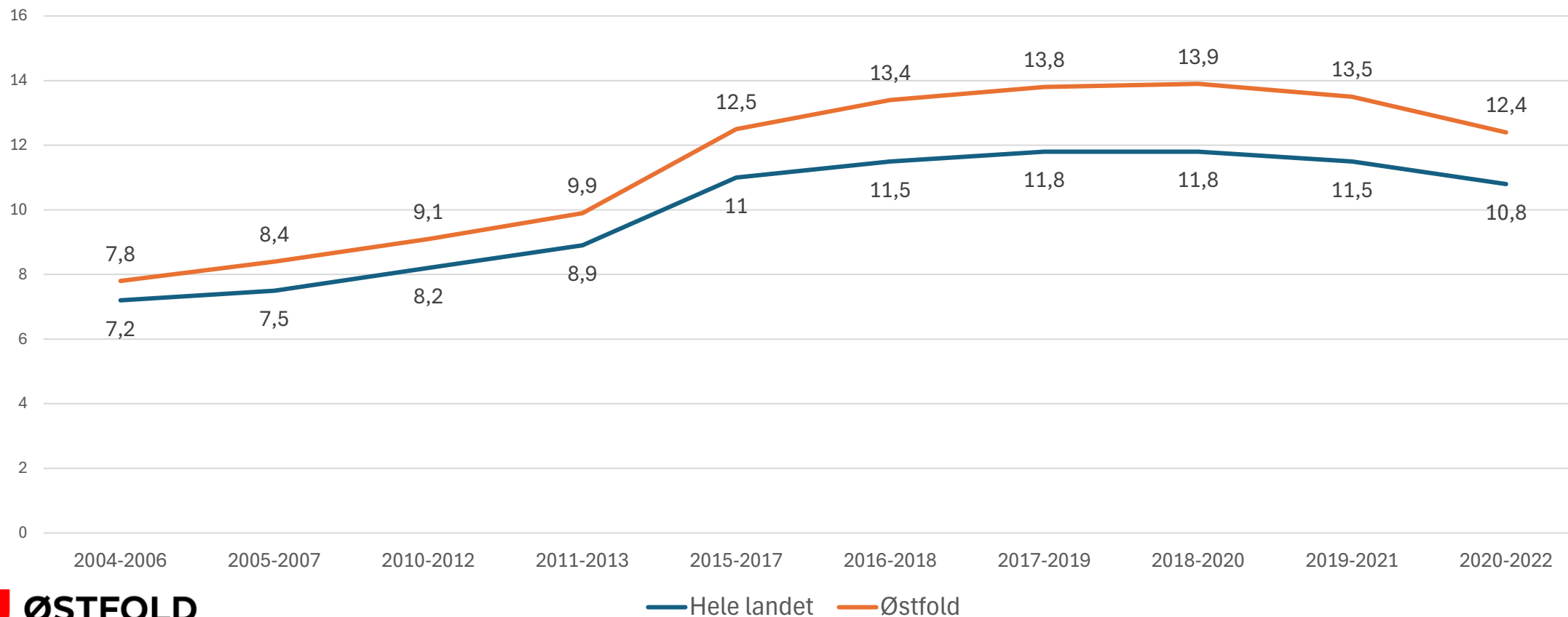
Sosial ulikhet i helse, Østfold (FHUS, 2021)

Selvopplevd helse

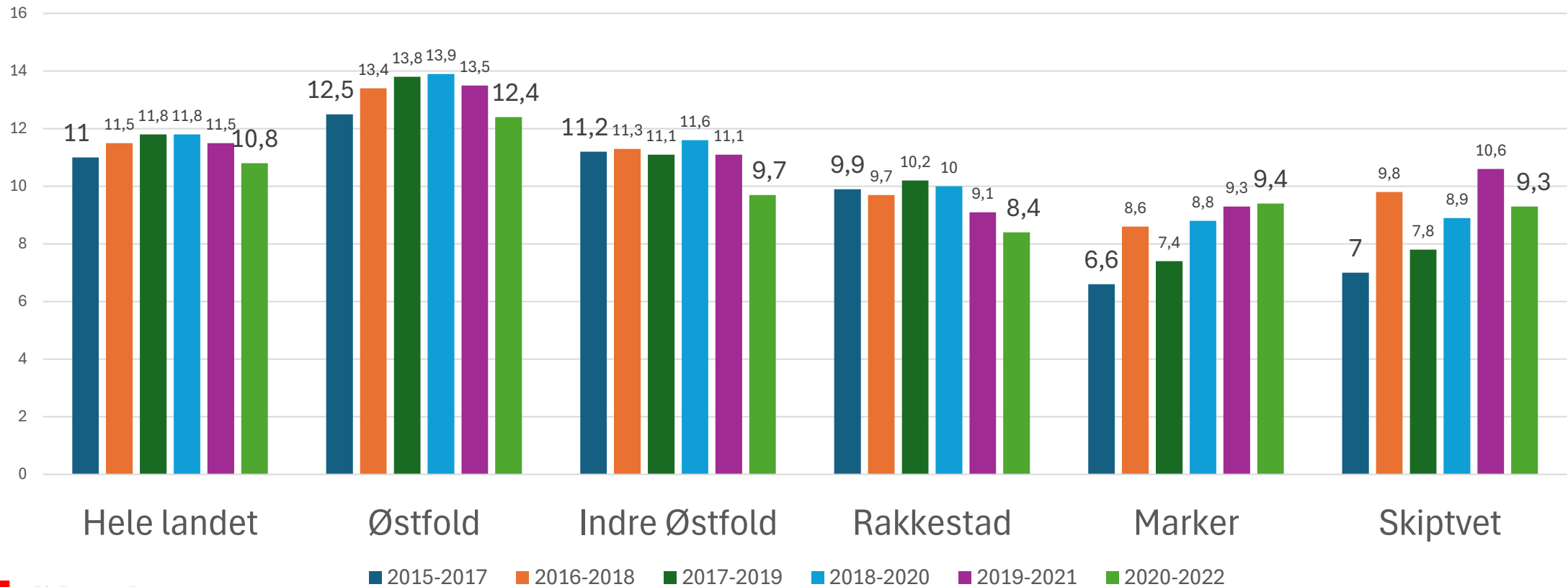
Barn i vedvarende lavinntekt

Barn i vedvarende lavinntekt, kommunal grense, EU60

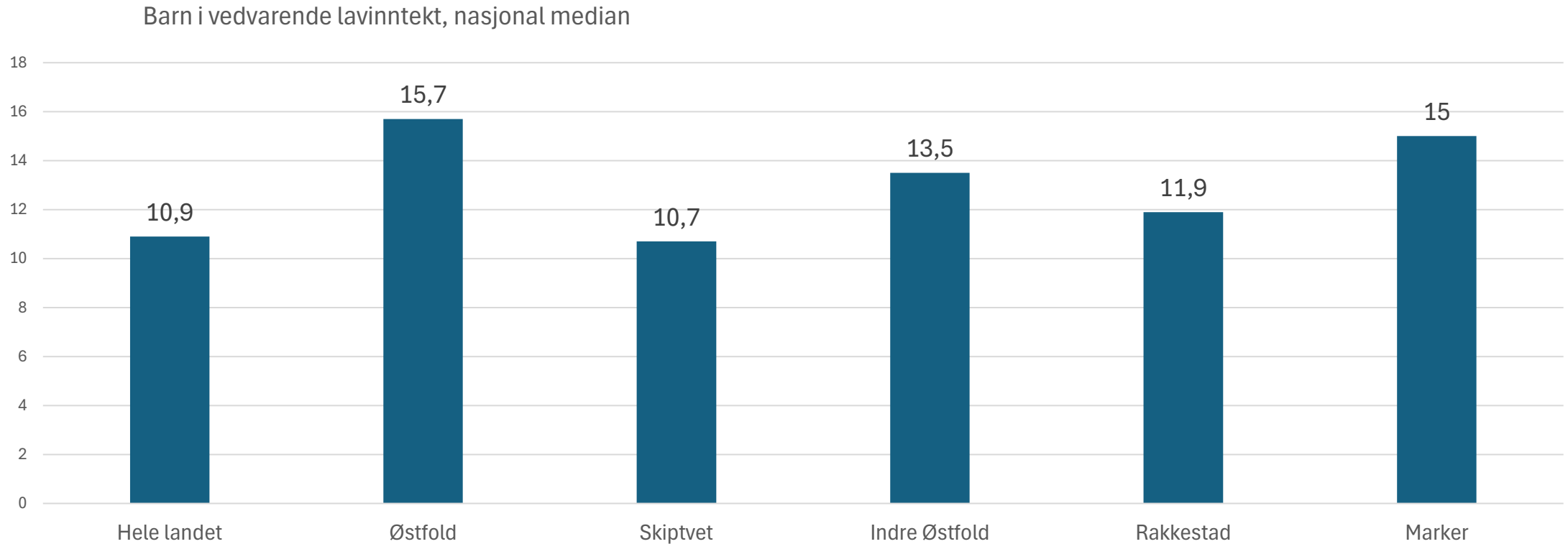

Indre Østfold-kommunene

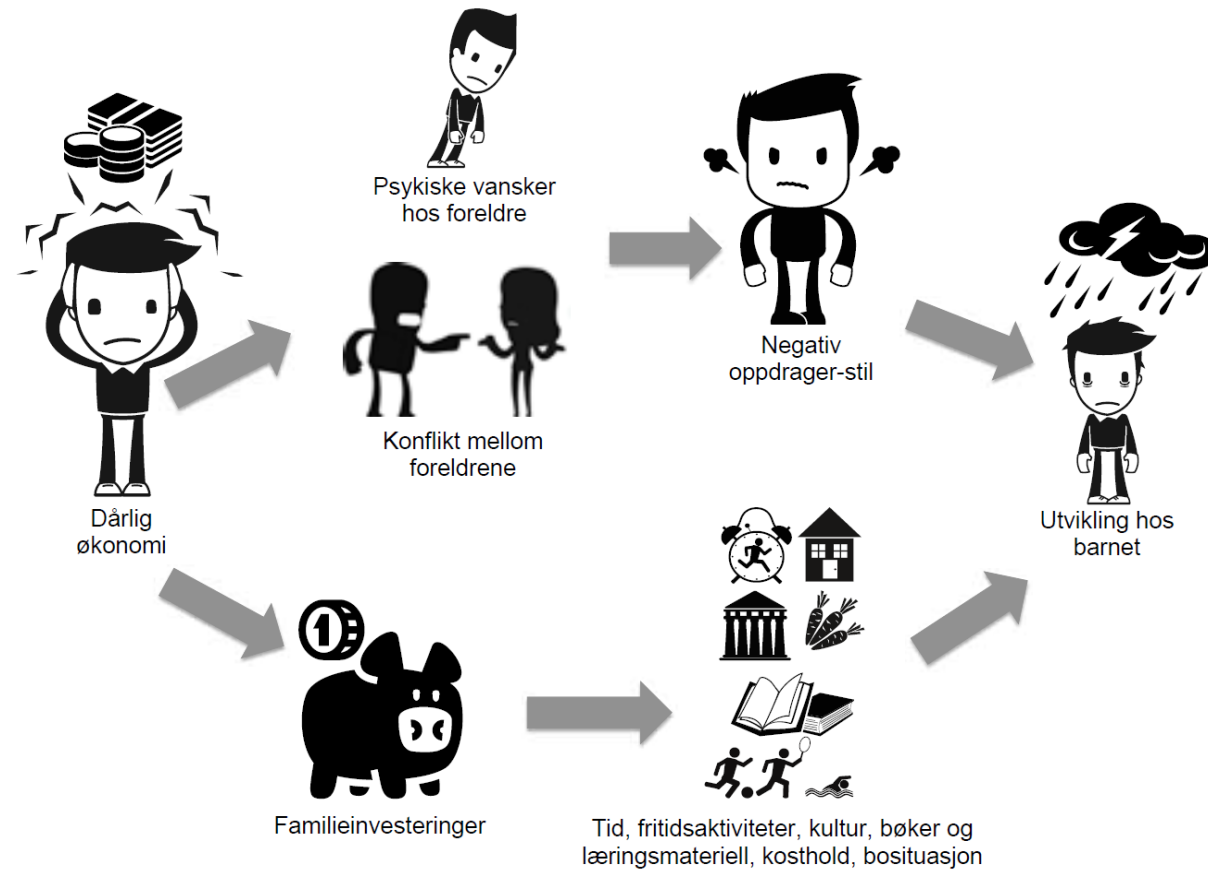
Barn (0-17 år) i vedvarende lavinntekt, kommunal median

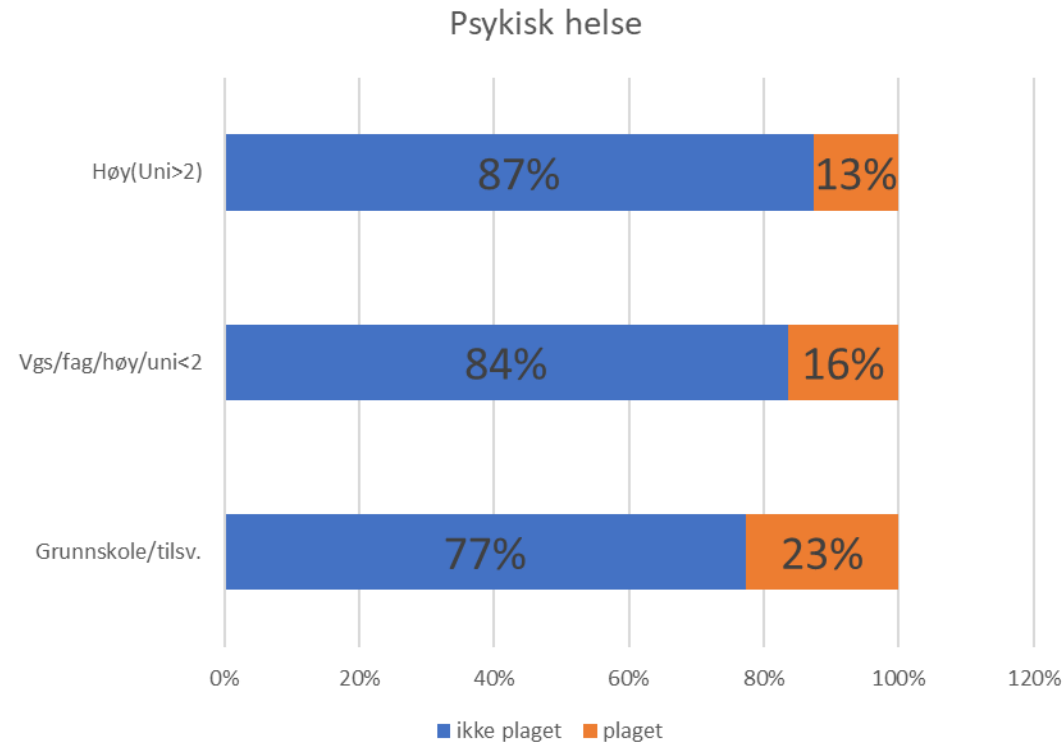
Lavinntekt med nasjonal median

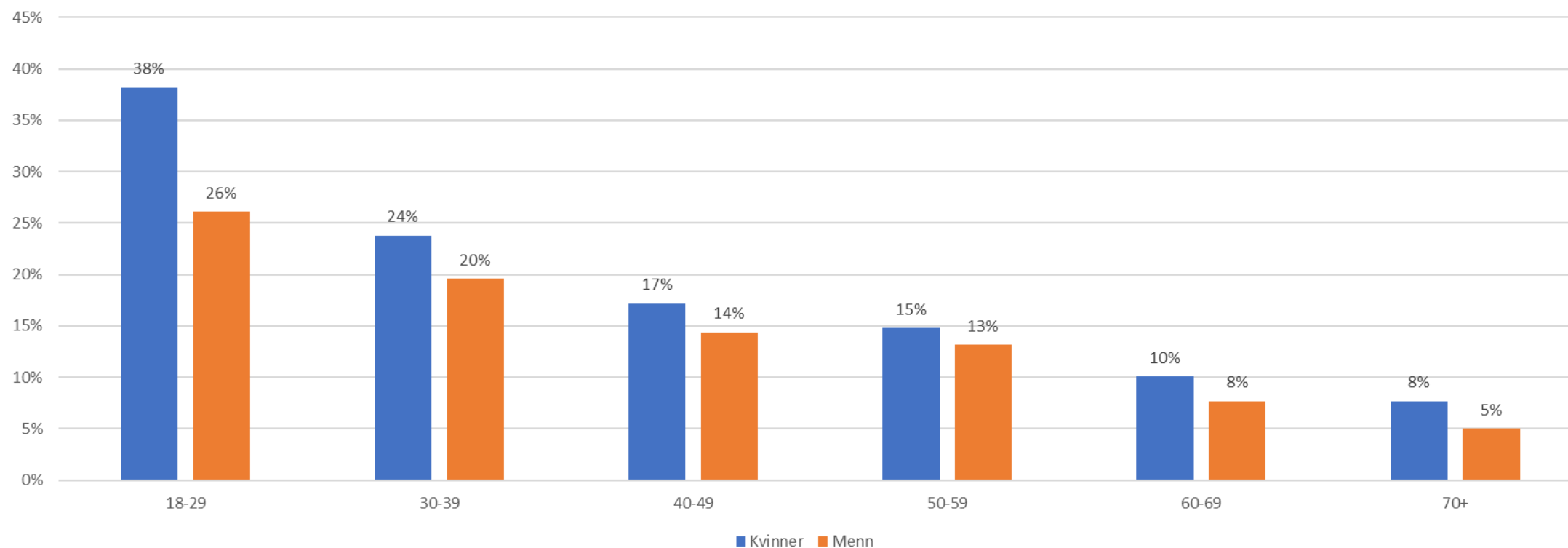
Overføringsmekanismer fra dårlig økonomi til barns utvikling

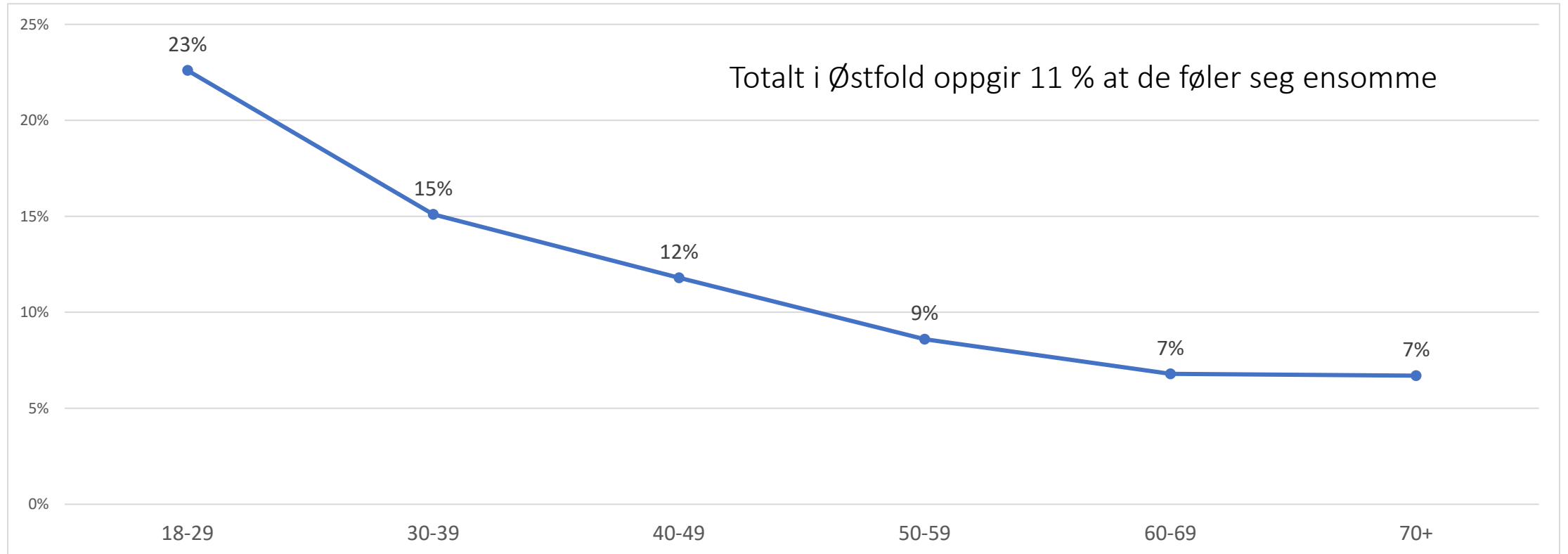
Psykiske helseplager, FHUS 2021

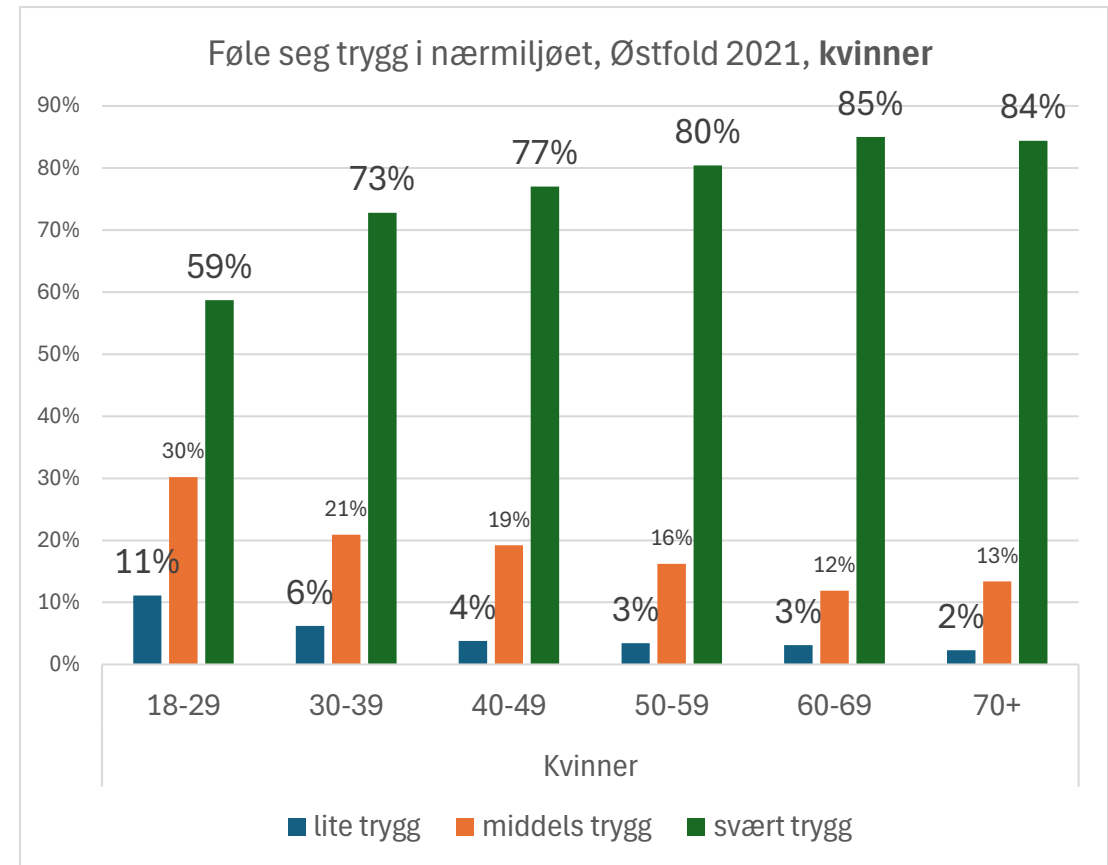
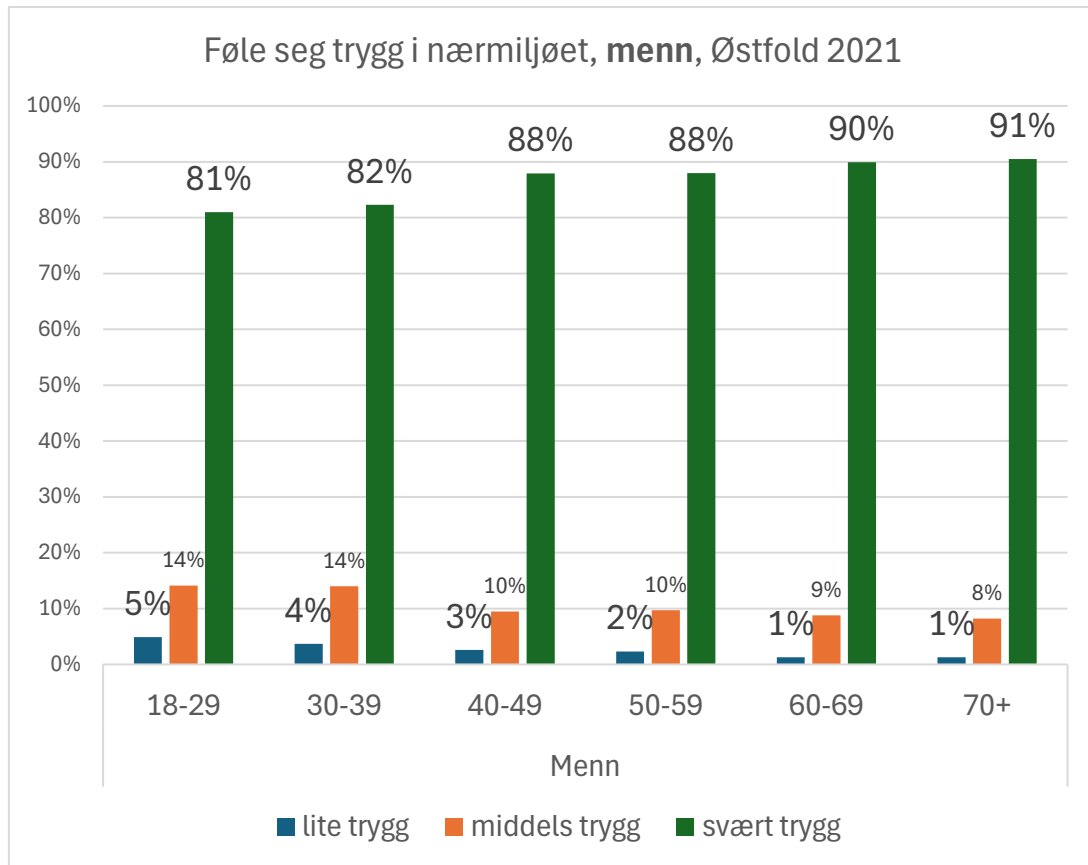
Psykiske helseplager, FHUS 2021

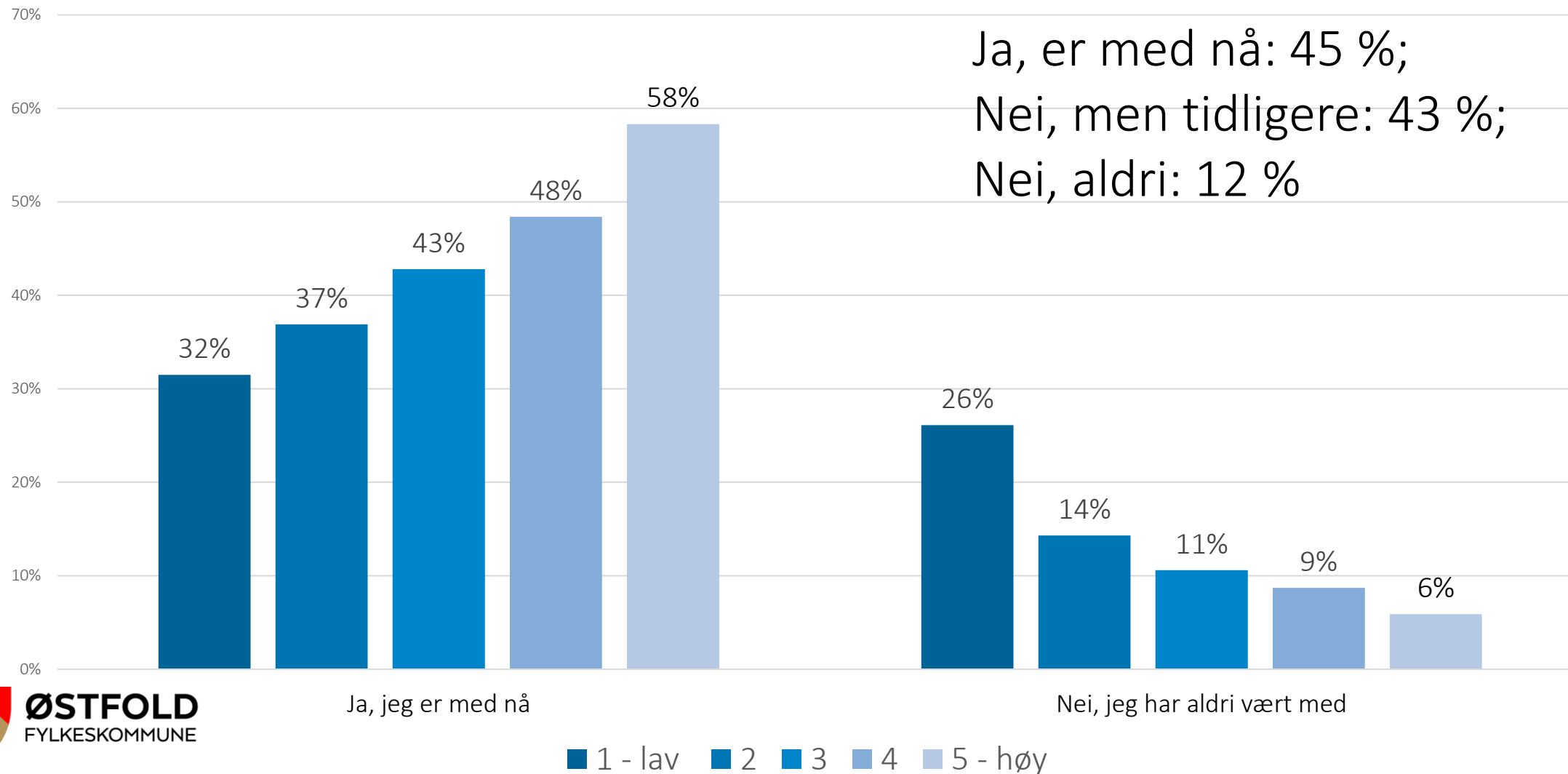
Ensomhet

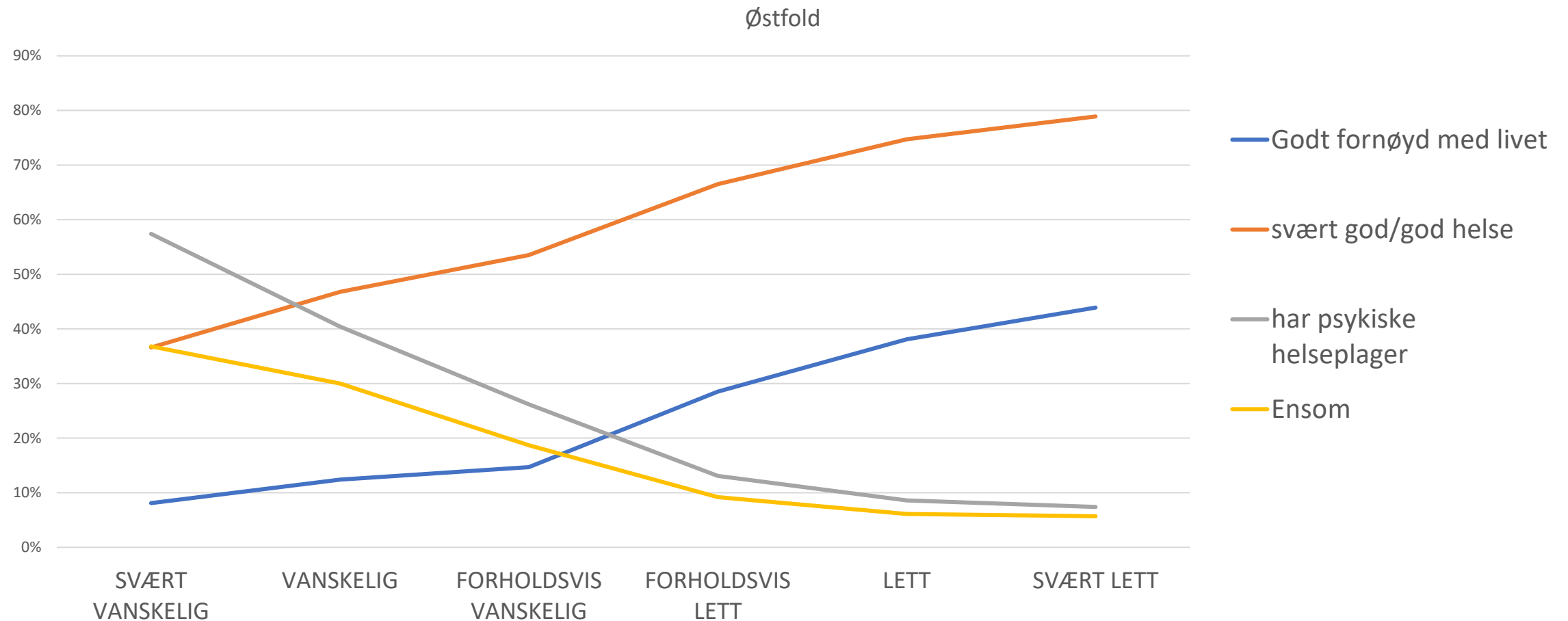
Føle seg trygg i nærmiljøet, FHUS 2021

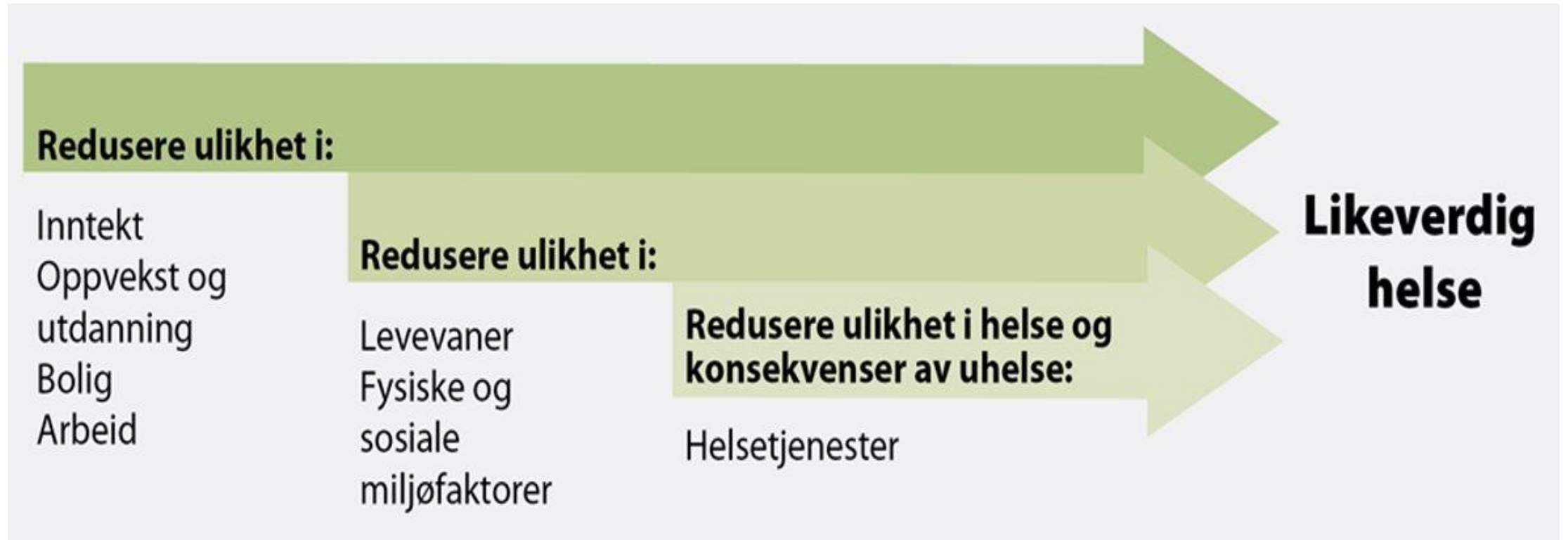
Er du, eller har du tidligere vært med i noen organisasjoner, klubber, lag eller foreninger etter at du fylte 10 år?

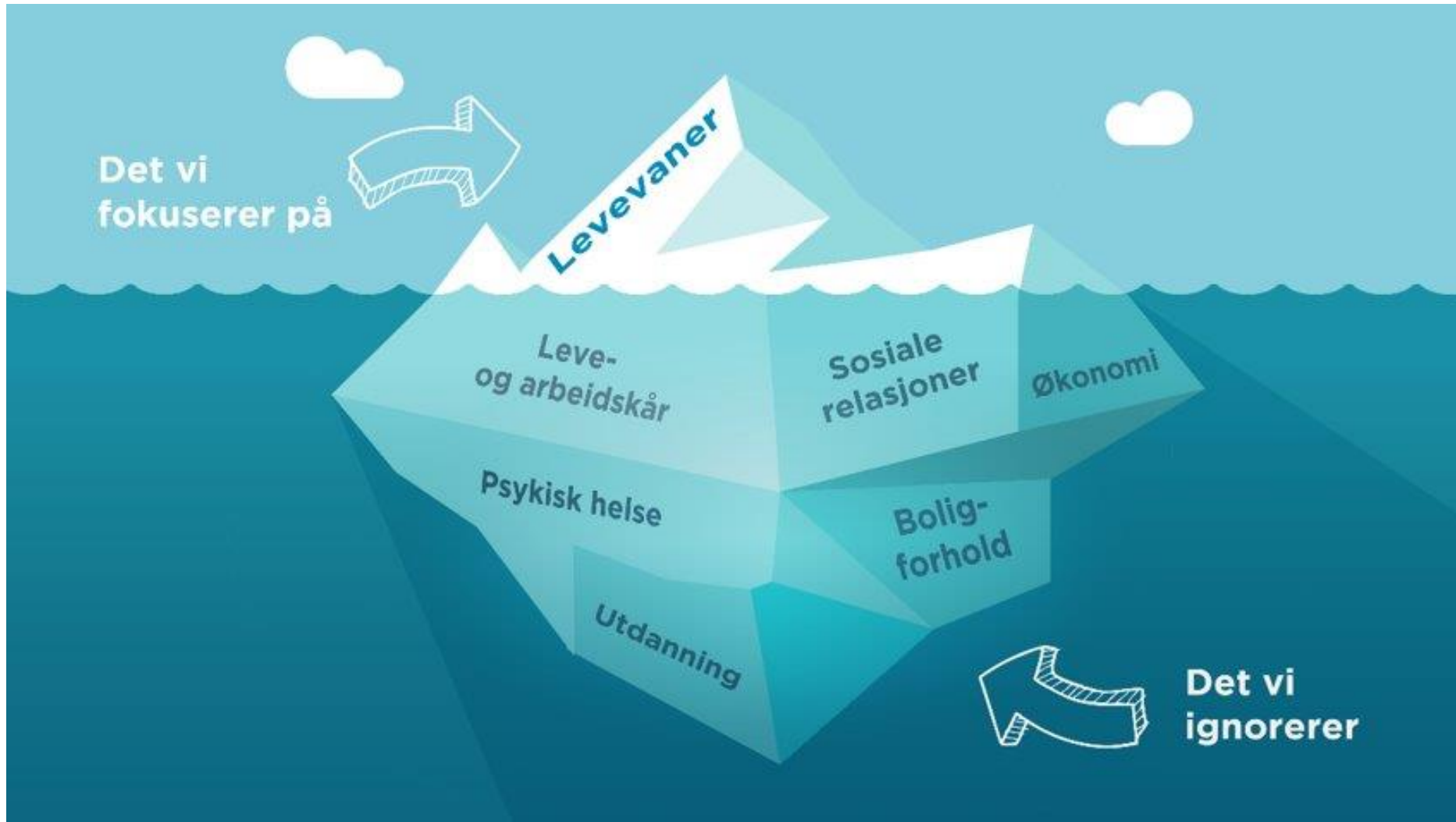
Sosiale forskjeller og utenforskap skaper helseforskjeller

Årsakskjeden og innsatsområder for å utjevne sosiale forskjeller

Årsakene til årsakene

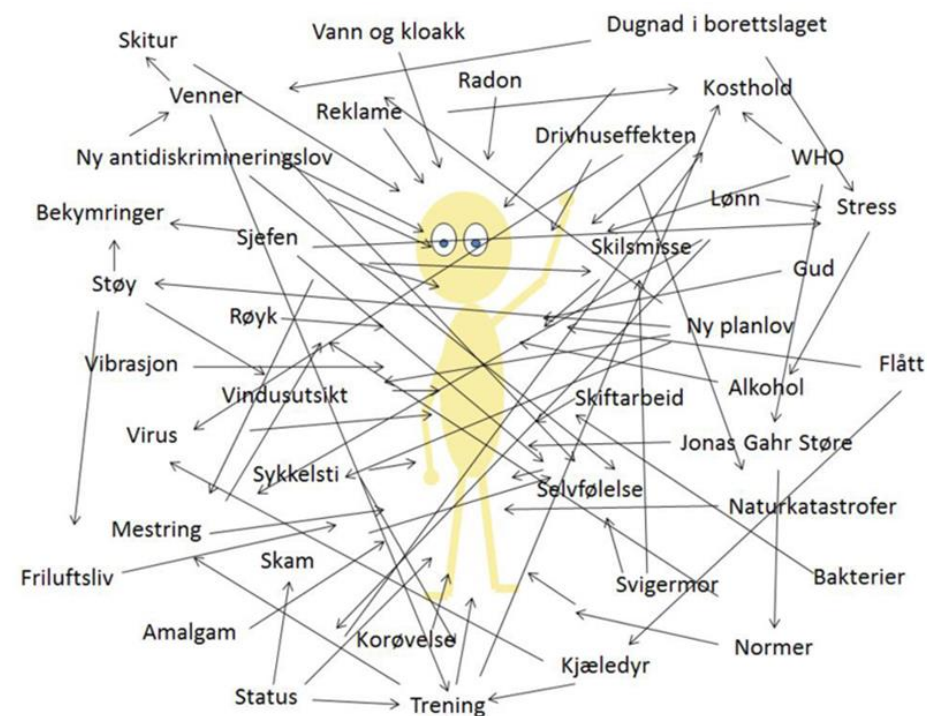
Videre planer i oversiktsarbeidet

- Ungdata gjennomføres i 2025
- Folkehelseundersøkelsen, høsten 2025

Oppsummering

- Utenforskap og sosial ulikhet i helse er en utfordring i Østfold.
- Komplekse og sammensatte utfordringer (samfunnsfloker) som krever handling i ulike sektorer (og tverrfaglig samarbeid).
- Mye vi kan gjøre noe med!

Illustrasjon: prof. Camilla Ihlebæk, NMBU/HiØ

Takk for meg!

annis@ofk.no

Det var en fest hver gang noen klarte
det kunststykket å bli trygda.